

LAUSUNTO HAKEMUKSEEN : KEMIJOEN JA RAUDANJOEN VOIMALAITOSTEN
KALATALOUSVELVOITTEIDEN MUUTTAMINEN, KEMI, KEMINMAA, KEMIJÄRVI,
TERVOLA JA ROVANIEMI

650/11.01.01/2020

MELAYMP 25.08.2020 § 60

Valmistelija ympäristöpäällikkö Aapo Mäenpää

Viite : Dnro PSAVI/932/2017

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) on kalatalousviranomaisena toimittanut aluehallintovirastolle hakemuksen Kemin, Kemijärven ja Rovaniemen kaupungissa sekä Keminmaa ja Tervola kunnassa sijaitsevien Kemijoen Isohaaran (PVO Vesivoima Oy), Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken, Valajaskosken, Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken (Kemijoki Oy) voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi. Hakemuksen lähtökohtana on vesilain 3 luvun 22 §:n tarkoittama olosuhteiden olennainen muutos.

Voimassa olevat kalatalousvelvoitteet perustuvat Pohjois-Suomen vesioikeuden päätökseen nro 78/79/II (28.12.1979) ja korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen nro 2860/80 (30.5.1980) sekä voimalaitoksen tehonnostoa koskeviin päätöksiin. Kalataloushaittoja kompensoidaan lohen, taimenen, harjuksen ja siian velvoiteistutuksilla sekä nahkiaisen ylisiirroilla. Lisäksi maksettavaksi on määrätty kalatalousmaksuja.

Hakemuksessa esitetään velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön. Hakemuksessa on esitetty muun muassa seuraavia toimenpiteitä:

- Luvanhaltijoiden tulee ensimmäisessä vaiheessa suunnitella ja toteuttaa kustannuksellaan Isohaaran, Taivalkosken, Ossauskosken, Petäjäskosken ja Valajaskosken voimalaitosten yhteyteen tarkoitukseenmukainen ja toimiva kalatie sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmien. Toisessa vaiheessa tulee suunnitella ja toteuttaa kalatiet Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Raudanjoen Permantokosken voimalaitosten yhteyteen.

- Voimalaitosten luvanhaltijoiden tulee ylisiirtää tukitoimenpiteenä vuosittain yhteensä vähintään 2300 lohta sekä 200 meritaimenta Kemijoen vesistöalueen poikastuotantoalueille. Toimenpiteitä nahkia-

sen ylisiirtovelvoitteen vaikuttavuuden selvittämiseksi ja parantamiseksi tulee lisätä.

- Istutusvelvoitteet Kemijoen suualueelle ja sen läheiselle merialueelle sekä sisävesialueelle tulee asettaa siten, että ne tukevat vaelluskalojen kotiuttamista Kemijoen vesistöön sekä vastaavat nykyistä paremmin sitä osaa aiheutuneesta vahingosta, jota ei voida Kemijoen rakennetuilla jokiosuuksilla muilla toimin kompensoida.

- Luvanhaltijan tulee laatia yksityiskohtainen kalatalousvelvoitteen toteuttamissuunnitelma ja tarkkailla kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuutta sekä ylisiirtojen ja istutusten tuloksellisuutta, luonnonpoikastuotantoa ja toimenpiteiden vaikutusta kalastukseen.

Hakijan mukaan esitetyt toimenpiteet eivät aiheuta vahinkoa ympäristölle. Voimalaitosten luvanhaltijalle koituu kalateihin tarvittavan vesimäärän luovutuksesta arviolta vähäinen taloudellinen menetys. Hakijan mukaan lupaehtojen muuttamisesta ei synny luvanhaltijalle korvattavaa haittaa

Hakemusta koskeva kuulutus ja hakemusasiakirjat ovat nähtävänä 18.6.-10.8.2020 aluehallintoviraston verkkosivuilla osoitteessa www.avi.fi/lupatietopalvelu.

PSAVI on myöntänyt lausunnon antamiselle lisää aikaa 31.8.2020 saakka.

Hakemuksesta on pyydetty mm. Keminmaan kunnan ja Keminmaan ympäristönsuojeluviranomaisen lausuntoa.

YMPÄRISTÖPÄÄLLIKKÖ AAPO MÄENPÄÄ :

Annetaan hakemuksesta seuraava Keminmaan ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto :

Lapin ELY-keskuksen hakemus Kemijoen ja Raudanjoen kalatalousvelvoitteiden muuttamiseksi on historiallinen. Kemijoen ensimmäisen voimalaitoksen rakentamisesta lähtien on jokivarressa koettu kala-asioissa tapahtuneen suuri epäoikeudenmukaisuus. Nyt nuo tehdyt virheet on mahdollista ainakin osittain oikaista.

Suurin virhe oli se, että Kemijoen alkuperäinen lohikanta menetettiin, kun ensimmäiselle voimalaitokselle määrätty kalatievelvoite vesitetiin. Tarkoitus oli hyvä, kun kalatien virtaamaksi määrättiin 5 m³/s ja houkutusvirraksi saman verran. Suurinta virhettä ei voi kuitenkaan enää korjata.

Vuosikymmenien aikana ovat jokivarren ihmiset yrittäneet monin tavoin toimia vaelluskalojen palauttamisen puolesta, vaikka alkuperäistä lohta ei voidakaan palauttaa. Näissä pyrkimyksissä ovat olleet mukana myös jokivarren kunnat. Perustivatpa kunnat tämän vuosituhannen alussa Lohijokitiimi-nimisen yhdistyksen, jonka päätavoite on vaelluskalojen palauttaminen Kemi-Ounasjokeen. Aiheeseen on liittynyt monenlaisia eturistiriitoja riippuen siitä, onko kyseessä vesialueen omistaja, voimayhtiö tai tavallinen virkistyskäyttäjä.

Liian vähälle huomiolle on jäänyt se, miten me yhdessä - ilman ennakkoasenteita voisimme toimia sen eteen, että Kemijoella voitaisiin vielä nähdä luonnonvalintaan perustuva ja sitä tukeva vaelluskalakan-
kanta.

Vuosia sitten julkaistu kalatiestrategia oli valtiovallan (Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012) selkeä tahdonilmaus vaelluskalojen palauttamisen puolesta. Tätä oli jokivarressa odotettu kauan. Valtioneuvoston hyväksymä Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman tunnustaa Kemijoen vesistön merkittäväksi vaelluskalavesistöksi. Jokivarressa odotetaan, että Suomen valtio Kemijoki Oy:n suurimpana osakkaana käyttäisi omistajaohjausta niin, että voimayhtiö toimisi noiden Valtioneuvoston päätösten mukaisesti. Nyt lausunnolla oleva kalatalousviranomaisen hakemus nojaa myös tuohon kalatiestrategiaan.

Lapin ELY-keskuksen esittämä hakemus on hyvin perusteltu luonnontaloudellisesti ja juridisesti. Olisi suotavaa, että kaikki osapuolet ymmärtäisivät näiden kahden asian tärkeysjärjestyksen. Kestäväm-
pää on pohjata päätös luonnontaloudellisesti kestäväälle perustalle kuin se, että ensisijaisesti mietitään vain lainsäädännöllistä pohjaa. Luonnon asettamat perusteet muuttuvat erittäin hitaasti, mutta laki voi muuttua yhdessä yössä.

Hakemuksen tueksi on esitetty OTT Matti Hepolan muistioita, joissa viitataan korkeimpien oikeusasteiden aikaisempiin päätöksiin. Näin myös hakemuksen juridinen tausta on kunnossa.

Eräältä osin hakemukseen on syytä esittää poikkeava näkemys. Hakemuksen kohdassa 4.2 (s.42) on esitetty velvoite, joka koskee Vanttauskosken, Pirttikosken ja Seitakorvan sekä Permantokosken voimalaitoksille vaadittuja kalateitä. Hakemuksessa on esitys, että kyseisiin voimalaitoksiin tulisi toteuttaa kalatiet 12 vuoden kuluessa tästä hakemuksesta annettavan päätöksen lainvoimaiseksi tulosta.

Voimme kohtuudella olettaa, että nyt käsiteltävä hakemus on lainvoimainen aikaisintaan viiden vuoden päästä. Kun tuohon lisäämme hakemuksessa mainittu 12 vuotta, on se jo nuoren miehen ikä.

Kemijoella on jouduttu odottamaan vaelluskalan palauttamista 1940-luvun loppupuolelta lähtien. Olisiko kohtuullista, että kerrankin löytäisimme yhteisymmärryksen siitä, että vaelluskalojen palauttaminen ripeässäkin tahdissa on mahdollista?

Maailmalla on runsaasti tietoa toimivista kalatieratkaisuista. Näihin liittyviin tutkimuksiin on myös hakemuksessa viitattu. Olisi epäoikeudenmukaista, jos Raudanjoen varren ja Ylä-Kemijoen asukkaat jätettäisiin odottamaan kohtuuttoman pitkän ajan vain sen vuoksi, että voimayhtiöt eivät halunneet kalatieratkeeseen kirjattavan Ylä-Kemijoen osalta nopeaa aikataulua.

Ylä-Kemijoki ja Raudanjoki eivät poikkea luonnonolosuhteiltaan niin, etteikö alisella Kemijoella sovellettavaa kalatietekniikkaa voitaisi hyödyntää myös siellä.

Vaelluskalojen palauttaminen on tahdon kysymys. Jos tahtoa löytyy, on vaelluskalat palautettavissa hyvinkin nopealla aikataululla. Voimailaitospatojen haltija tulee velvoittaa rakentamaan kalatiet kaikkiin rakentamiinsa nousuesteisiin samassa aikataulussa.

MERI-LAPIN YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA :

Hyväksyttiin.

LISÄTIEDOT: ympäristöpäällikkö Aapo Mäenpää, 0407555891

TÄYTÄNTÖÖNPANO: Ei muutoksenhakua

Otteet:

Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto
Keminmaan kunnahallitus
